

Σενάριο Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας Γυμνασίου

Νίκος Πέτσας

ΣΕΝΑΡΙΟ – ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

1) ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΣΕΝΑΡΙΟΥ – ΣΧΕΔΙΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

1.1 Τίτλος (Θέμα) σεναρίου – σχεδίου διδασκαλίας

Οι ονοματικοί (ομοιόπτωτοι) προσδιορισμοί στην Αρχαία Ελληνική Γλώσσα.

1.2 Εμπλεκόμενες γνωστικές περιοχές

Γνωστικό/-ά αντικείμενο/-α του σεναρίου – σχεδίου διδασκαλίας: Αρχαία Ελληνική Γλώσσα, Β΄ τάξης Γυμνασίου.

Ιδιαίτερη Περιοχή του γνωστικού αντικείμενου: Ενότητα 15. Μέρος Γ2. Σύνταξη. Ομοιόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί, σ. 118 από το βιβλίο *Αρχαία Ελληνική Γλώσσα Β΄ Γυμνασίου*.

Συμβατότητα με το ΑΠΣ & το ΔΕΠΠΣ:

Το συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο του σχεδίου διδασκαλίας που προτείνεται εδώ και ο τρόπος προσέγγισής του βρίσκονται σε συμβατότητα με το ΑΠΣ και το ΔΕΠΠΣ του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας από το πρωτότυπο στο Γυμνάσιο, διότι:

α) Η διδασκαλία της α.ε. στο επίπεδο του γλωσσικού συστήματος (γραμματικής και σύνταξης) αποτελεί αυτοδύναμο διδασκόμενο γνωστικό αντικείμενο στη Β΄ Γυμνασίου. Το συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο εντάσσεται στο μέρος Γ2 της ενότητας 15: Ομοιόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί, για το οποίο προβλέπεται ως διδακτικός στόχος στο σχολικό εγχειρίδιο *Αρχαία Ελληνική Γλώσσα Β΄ Γυμνασίου, Βιβλίο Εκπαιδευτικού*, σ. 97, η εξοικείωση των μαθητών με βασικά χαρακτηριστικά των ομοιόπτωτων ονοματικών προσδιορισμών.

β) Η διδασκαλία λειτουργεί ως μία πράξη επικοινωνίας.

γ) Προσφέρονται για διαθεματική προσέγγιση μέσω της διασύνδεσής της με το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας.

δ) Προσφέρουν πεδίο αξιοποίησης εναλλακτικών υποστηρικτικών υλικών όπως είναι οι ΤΠΕ.

ε) Θεωρούνται κατάλληλοι για την εφαρμογή σύγχρονων τεχνικών διδασκαλίας και μάθησης.

Συμβατότητα με τις αρχές και τους στόχους των νέων προγραμμάτων σπουδών του Νέου σχολείου

α) προβλέπεται να διδαχθεί σε ένα συνεχόμενο δίωρο στη βάση της ενοποίησης των διδακτικών ωρών σε μακρύτερες περιόδους, την οποία προωθεί το Νέο πρόγραμμα Σπουδών, προκειμένου να εξασφαλιστεί επαρκής χρόνος για την ολόπλευρη προσέγγιση της γνώσης του συγκεκριμένου γνωστικού αντικείμενου και την εφαρμογή σύγχρονων διδακτικών – μαθησιακών τεχνικών

β) βασίζεται στην αυτενέργεια του εκπαιδευτικού ως «δημιουργού» της γνώσης και συνδιαμορφωτή του εκπαιδευτικού υλικού και του ιδιαίτερου μαθησιακού περιβάλλοντος

γ) ενδείκνυται για το σχεδιασμό και τη χρησιμοποίηση ποικίλων εναλλακτικών εκπαιδευτικών μεθόδων με στόχο την ενεργοποίηση της συμμετοχής όλων των μαθητών, την αξιοποίηση των προηγούμενων εμπειριών και γνώσεών τους και την καλλιέργεια των δεξιοτήτων τους

Συμβατότητα με το γνωστικό επίπεδο των μαθητών

Το περιεχόμενο και οι απαιτήσεις του σχεδίου μαθήματος δεν υπερβαίνουν το γνωστικό επίπεδο των μαθητών, είναι συμβατές με αυτό και επιτρέπουν την ανεμπόδιστη παρακολούθησή του

1.3 Σκοπός & Στόχοι του σεναρίου – σχεδίου διδασκαλίας

Γενικός Σκοπός

Η ουσιαστική και αποτελεσματική επικοινωνία των μαθητών τόσο με τα κείμενα όσο και μεταξύ τους, κατά την προτεινόμενη διαδικασία επεξεργασίας του υλικού, η ανάπτυξη της κριτικής τους ικανότητας, η μελέτη της α.ε. ως φορέα πνευματικής δημιουργίας, η συνειδητοποίηση της αφετηρίας και της συνέχειας της ελληνικής γλώσσας και επομένως η ενίσχυση της γλωσσικής αυτογνωσίας.

Επιμέρους στόχοι ως προς το γνωστικό αντικείμενο και ως προς τη μαθησιακή διαδικασία.

Σε επίπεδο γνώσεων

α) να εξοικειωθούν βαθμιαία οι μαθητές με τον αρχαίο ελληνικό λόγο και στο επίπεδο του γλωσσικού συστήματος (γραμματική και σύνταξη)

β) να γνωρίσουν βασικά χαρακτηριστικά των ονοματικών ομοιόπτωτων προσδιορισμών αλλά χωρίς επέκταση σε λεπτομέρειες, να κατανοήσουν δηλαδή τη σημασία, τη λειτουργία και γενικά το ρόλο τους στην α.ε.

γ) να μπορούν να επιλύουν, εκτός από τις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου, και ποικίλες ασκήσεις κλιμακούμενης δυσκολίας, οι οποίες δεν περιλαμβάνονται στο σχολικό εγχειρίδιο, εφαρμόζοντας στην πράξη τις σχετικές γνώσεις τους και αιτιολογώντας τις απαντήσεις τους

δ) να διακρίνουν τις αντιστοιχίες ανάμεσα στους ονοματικούς προσδιορισμούς της α.ε. και στους ονοματικούς προσδιορισμούς της ν.ε., επισημαίνοντας τις ενδεχόμενες διαφορές

ε) να συνειδητοποιήσουν ότι η ν.ε. έχει τις ρίζες της στην α.ε. και αποτελεί συνέχεια και εξέλιξη της και να αποκτήσουν έτσι μία βαθύτερη γνώση της γλώσσας

Σε επίπεδο δεξιοτήτων

α) να βιώσουν οι μαθητές τη διαδικασία της δημιουργικής προσέγγισης του συντακτικού με κατευθυνόμενη αυτενέργεια

β) να ασκηθούν στην ομαδοσυνεργατική μάθηση

γ) να καλλιεργήσουν δεξιότητες αναφορικά με τη χρήση των ΤΠΕ

Αξιοποιούνται υπηρεσίες των Τεχνολογιών της Πληροφορικής και Επικοινωνίας (ΤΠΕ)

Ενδείκνυται η χρήση του λογισμικού Ms PowerPoint και Ms Word καθώς και του διαδραστικού πίνακα

1.4 Προτεινόμενη Εκπαιδευτική Μέθοδος

Η προσέγγιση του συγκεκριμένου γνωστικού αντικείμενου είναι κατά βάση ερμηνευτική – κειμενοκεντρική. Η ανταλλαγή γνώσεων ανάμεσα σε δάσκαλο και μαθητές αποτελεί συνδυασμό επιμέρους μεθόδων και τεχνικών, όπως είναι η παραγωγική και προγραμματισμένη μέθοδος, η εμπλουτισμένη διδασκαλία, η αξιοποίηση κατάλληλων και στοχευμένων ερωτήσεων, που θα εκμαιεύσουν τις αντίστοιχες απαντήσεις, η ανακαλυπτική μάθηση, η ομαδοσυνεργατική προσέγγιση του αντικείμενου, η αξιοποίηση των διαγραμμάτων και η αξιοποίηση των ΤΠΕ.

1.5 Εκτιμώμενη διάρκεια

Η διδακτική πρόταση μπορεί να ολοκληρωθεί σε δύο συνεχόμενες διδακτικές ώρες (συνολική διάρκεια 90 λεπτά)

1.6 Μορφή

Διαλογική

1.7 Προπαρασκευή

Το μάθημα γίνεται χωρίς προπαρασκευή

1.9 Κινητοποίηση ενδιαφέροντος

Με την προβολή διαφανειών σχετικών με την πρόταση και τους όρους της, την υποβολή ερωτήσεων που αφορούν διδαγμένα γνωστικά αντικείμενα προηγούμενων ενοτήτων και διάλογο

1.10 Καθορισμός θέματος

Καθορίζεται από τους μαθητές με τη βοήθεια του παραδείγματος της αφόρμησης που γράφεται στον πίνακα και την προβολή των τεσσάρων πρώτων διαφανειών και γράφεται στον πίνακα. Οι ονομαστικοί (ομοιόπρωτοι) προσδιορισμοί στην Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

1.10 Αφόρμηση

Γράφεται στον πίνακα μία επαυξημένη πρόταση της α.ε. με ονομαστικούς ομοιόπρωτους προσδιορισμούς και ζητείται από τους μαθητές: α) να τη χαρακτηρίσουν ως προς τα δομικά συστατικά της και β) να χαρακτηρίσουν συντακτικά τους όρους της διακρίνοντάς τους στη συνέχεια σε κύριους και δευτερεύοντες (προσδιορισμούς). Υπογραμμίζονται οι ονομαστικοί προσδιορισμοί και αιτιολογείται η διάκρισή τους σε ομοιόπρωτους και ετερόπρωτους

1. 11 Πορεία διδασκαλίας

Μετά τον καθορισμό του θέματος αρχίζει η διδασκαλία των βασικών σημείων της διδακτέας ύλης με μορφή κυρίως οργανογραμματών. Κάθε διαφάνεια ακολουθείται από μία αντίστοιχη (όπως υποδηλώνει το σύμβολο στο δεξιό κάτω μέρος της), για την περιεκτική και χρηστικά πρόσφορη ανάπτυξη μέσω παραδειγμάτων της ύλης της προηγούμενης και την εμπέδωσή της από τους μαθητές.¹ Στο τέλος γίνεται ανακεφαλαίωση, όπου συνοψίζονται τα κύρια σημεία του μαθήματος, προβάλλεται το φύλλο εργασίας με τρεις διαφορετικές ασκήσεις και ο καθηγητής διευκρινίζει με σαφήνεια τις απαιτήσεις της καθεμίας, ώστε να μην υπάρχουν «σκοτεινά σημεία» για τους μαθητές· ενδεικτικά, μπορούν να απαντήσουν οι μαθητές σε ορισμένες, για να αποδείξουν στην πράξη πως έγιναν πλήρως κατανοητές οι απαιτήσεις τους. Το φύλλο εργασίας μοιράζεται σε φωτοτυπία ως εργασία για το σπίτι.

Η πορεία διδασκαλίας, σύμφωνα με το εγχειρίδιο *Αρχαία Ελληνική Γλώσσα Β΄ Γυμνασίου, Βιβλίο Εκπαιδευτικού*, σ. 97, μπορεί να αρχίσει και αντίστροφα, δηλαδή να προηγηθεί η ανάγνωση μιας μικρής παραγράφου (μετάφραση αρχαίου κειμένου) στη ν.ε., στην οποία οι μαθητές θα κληθούν να εντοπίσουν προσδιορισμούς, και στη συνέχεια αυτή η παράγραφος να ακουστεί στην α.ε. και να σημειωθούν οι διαφορές από τους μαθητές.

Βασική Βιβλιογραφία

- 1) Π. Μπίλλα, *Συντακτικό Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας*, ΟΕΔΒ, Αθήνα ²2008.
- 2) Α. Τζάρτζανος, *Συντακτικόν Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας*, ΟΕΔΒ, Αθήναι ²⁴1977.
- 3) Μ. Ι. Μπαχαράκης, *Συνειρμικό και Λειτουργικό Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής*, Θεσσαλονίκη 1993, τομ. 1 και 2.
- 4) Κ. Κ. Κατεβαίνης, *Συντακτικόν της Ελληνικής Γλώσσας*, εκδόσεις Δημητρίου Ν. Παπαδήμα, Αθήναι 1978 (ανατύπωση).
- 4) Δ. Ε. Πασχαλίδης, *Ασκήσεις Συντακτικού της Αρχαίας Ελληνικής*, Θεσσαλονίκη 1994.
- 5) Α. Παπαθωμάς – Μαρία Γαλάνη-Δράκου – Βασιλική Καμπουρέλλη – Ε. Λουτριανάκη, *Αρχαία Ελληνική Γλώσσα Β΄ Γυμνασίου. Βιβλίο Εκπαιδευτικού*, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2007.
- 6) Σ. Χατζησαββίδης – Α. Χατζησαββίδου, *Γραμματική Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2011.
- 7) [Ομάδα Εργασίας], *Συντακτικό της νέας ελληνικής Α΄, Β΄ και Γ΄ Γυμνασίου*, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2002.
- 8) Α. Τζάρτζανος, *Νεοελληνική Σύνταξις (της Κοινής Δημοτικής)*, εκδοτικός οίκος αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη ²1991, τόμ. Α΄ και Β΄.

---

¹ Όσον αφορά τη θέση της παράθεσης και της επεξήγησης, στο σχολικό βιβλίο επισημαίνεται ότι βρίσκονται συνήθως μετά τον προσδιοριζόμενο όρο. Αυτό είναι σωστό, αν και ισχύει σε σπάνιες περιπτώσεις, στην περίπτωση της παράθεσης, διότι η προεξαγγελτική παράθεση (που αποτελεί παράθεση πρότασης) όντως προηγείται, δεν ευσταθεί όμως στην περίπτωση της επεξήγησης, η οποία πάντοτε ακολουθεί, γιατί δεν μπορούμε να διασαφηνίσουμε κάτι γενικό και αόριστο, που δεν έχει όμως αναφερθεί ακόμη στην πρόταση.

9) Σ. Κάντας – Γ. Μπασλής, *Ασκήσεις συντακτικού νεοελληνικής γλώσσας (δημοτικής)*, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 1982.

Φύλλο εργασίας

A) Να χαρακτηριστούν συντακτικά οι ομοιόπρωτοι προσδιορισμοί και να επισημανθεί η λέξη την οποία προσδιορίζουν:

- 1) Τὰ πονηρὰ κέρδη ἡδονὰς ἔχει μικράς, ὕστερον δὲ λύπας μακράς.
- 2) Περικλῆς ἐγένετο μαθητῆς δύο διδασκάλων, Ἀναξαγόρου καὶ Δάμωνος.
- 3) Στήσας τὸ ἄρμα πρὸ τῆς φάλαγγος μέσης ἐκέλευσεν.
- 4) Οἱ Ἔφοροι Σαμίῳ τῷ ναυάρχῳ ἐπέστειλαν ὑπηρετεῖν Κύρῳ.
- 5) Ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ ἕτερος στρατηγὸς Προκλῆς.
- 6) Ἐπὶ τὴν Λευκίμην τὸ ἀκρωτήριον ἀποβάντες ἐπόρθουν τὴν γῆν.
- 7) Οἱ βάρβαροι ἐπιπλεύσαντες ἐρήμην τὴν πόλιν λήψονται.
- 8) Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἐστράτευσαν ἐς Ζάκυνθον τὴν νῆσον.
- 9) Οἱ λύκοι ἐπιπесόντες τοῖς προβάτοις ἐρήμοις διήρπάζον ταῦτα.
- 10) Διετέλεσαν ποιοῦντες πολλὰς καὶ μεγάλας εὐεργεσίας.

B) Να χαρακτηριστούν συντακτικά οι ονοματικοί προσδιορισμοί (ομοιόπρωτοι και ετερόπρωτοι) και να επισημανθεί η λέξη την οποία προσδιορίζουν:

- 1) Ἐκεῖνος τοὺς τυράννους ἔπαυσε καὶ ἀγῶνα σωμάτων ἐποίησε.
- 2) Ὁ θάνατος τυγχάνει διάλυσις δύο πραγμάτων, σώματος καὶ ψυχῆς.
- 3) Τύραννος ἄπας ἐχθρὸς ἐλευθερίᾳ καὶ νόμοις ἐναντίος ἐστί.
- 4) Ῥεῖ ποταμὸς Κύδνος ὄνομα.
- 5) Τῇ Ἑλλάδι πενία αἰεὶ σύντροφός ἐστι.
- 6) Λόγῳ μ' ἔπεισας, φαρμάκῳ σοφωτάτῳ.
- 7) Πλήθος χρόνου ποιεῖ τὴν ἐμπειρίαν.
- 8) Οἱ ἀγαθοὶ ἄνθρωποι οὐ χρημάτων ἀλλὰ λόγου εἰσὶν ἄξιοι.
- 9) Ἦσαν τοῖς Ἀθηναίοις οἱ ἱππῆς ὠφέλιμοι.
- 10) Πάντων κτημάτων κράτιστον ἂν εἴη φίλος σαφὴς καὶ ἀγαθός.

Γ) Εἶναι σωστός ή λανθασμένος ο χαρακτηρισμός των υπογραμμισμένων λέξεων, που δίνεται μέσα στην παρένθεση;

- 1) Ἡ ἡμετέρα πόλις, κοινὴ καταφυγὴ (επεξήγηση) τῶν Ἑλλήνων, περὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίας ἀγωνίζεται.
- 2) Ἀπεχώρησεν ἄκροις (επιθετικός προσδιορισμός) δακτύλοις.
- 3) Καὶ πλεύσαντες ἐς Λευκάδα τὴν ἀποικίαν (παράθεση) Κορινθίων τῆς γῆς ἔτεμον.
- 4) Ὁ Ἥφαιστος τέμνει τῷ πελέκει ὀξεῖ (κατηγορηματικός προσδιορισμός).
- 5) Μὴ ἡμῶν τῶν πτωχῶν (γενικὴ ὡς ετερόπρωτος προσδιορισμός) καταφρόνει.